

رۆلى جهرجيس فه تحوئلاى د ريشه برنا رۆژنامه گه ريا عيراقيدا

١٩٤٩ - ١٩٥٨ (١)

د. ميهشان محمهد حسين
به شى ميژوو
فاكولتيا زانستين مروفايه تى
زانكوى زاخو

mehvan.hussain@uoz.edu.krd

م. وهليد حسين ئيسماعيل
به شى ميژوو
فاكولتيا زانستين مروفايه تى
زانكوى زاخو

waleedhussien398@gmail.com

پوخته:

رۆلى جهرجيس فه تحوئلاى دبواري نقيسين و ريشه برنا رۆژنامه گه ريا عيراقى و كورديدا، زور كاريگه ر بوو، چونكه بو ده مئ نيزيكى نيڤ چهرخى كاركره، ههروهسا وهك رهوشه نيبه ركه ئ ليه رال هه ولدايه گوهورينه كا ريشه يى ورا ديكالى ده زر وكه توارى چقاكى عيراقيدا بكه ت، ديسان وهك كه سه كئ پيشگه فتيخواز پيگول كره ب ريكار ريشه برن و به لافكرنا سه رگوتار و گوتار و بابه تين خو د چاپه مه نيا عيراقيدا، نه و ئازادى و مافين مروفي يين ل نه وروپا هه يين، نيشا خوانده فنانين عيراقى بده ت، و ب راشكاوى و راستكويى و ب سه ركه فتيانه باسى راستيا كه توارى سياسى يا عيراقى كره، ههروهسا وهك كه سه كئ ديموكرات هه رده م پشته فانيا سيسته مئ ديموكراتى بو عيراقى كره، و ب ويره كى باسى چه سپاندا ديموكراتيه تى كره، نه فجا حكومه تى قه بوول كره يت يانزى خو بيدنه نگ كره يت، نهوى هه ر بيروباوه ر ب ديموكراتيه تى و يه كسانى يئ هه بوو، ديسان رۆله كى باش دريشه برنا هه ر سئ رۆژنامه يين (الروافد، صدى الروافد، الرائد) دا هه بوو، وهك رۆژنامه يين ويژه يى ل باژيرى مووسل ده اتنه به لافكرن، جهرجيسى ته وه رين ميژوويى و سياسى و چقاكى و رهوشه نيبه رى و ياسايى

ژی تیکفەداینە، سەرەرای کۆ پارێزەرەکی چالاک بوو، ئی پڕانیا گۆتارین وی د رۆژنامەگەریا عێراقیدا، گرنگی ب بواری میژووپی و سیاسی و چفاکی دایە. کلیلین سەرەکی: جەرجیس فەتحوڵا، رۆژنامەگەری، الروافد، صدی الروافد، الرائد.

پیشەکی

جەرجیس فەتحوڵا ئیک ژ رەوشەنبیر و سیاسەتمەدار و رۆژنامەفانین عێراق یین زۆر چالاک بوو، و پتر ژ دەم (پینجی) سالان د رۆژنامەیین عێراق و کوردیدا کارکریه، و چەندین جاران بوویە سەرنفیسەر و خۆدانئ ئیمتیازی یین هژمارەکا چاپەمەنیین عێراق و کوردی، و ب سەدەهان سەرگۆتار و گۆتار د گۆفار و رۆژنامەیین عێراق و کوردیدا بەلافکرینە، سەرەرای نقیسینین خۆ جەرجیس زۆری چالاک بوو د رێفەبرنا رۆژنامەگەریا عێراق و کوردیدا، لەورا ئەف بابەتە بۆ فەکولینئ هاتیە دەستنیشانکرن، ژلایەکی دیتەر فە خواندنا کەسایەتیین سیاسی و رەوشەنبیری و چفاکی گرنگیه کا تایبەت لدەف فەکولەران و دامودەزگەهین ئەکادیمی دەپتەدان، ب ریکا ناراستەکرنا قوتابیین خواندنا بلند بۆ نقیسینا نامەیین ماستەر و دکتوراین لسەر وان کەسایەتیین رۆلەکی کاریگەر دەهه موو بواراندا هەیی، ژبەر ئی چەندی ئەف فەکولینە لسەر جەرجیس فەتحوڵای وەک کەسایەتیەکی عێراق یین شارەزا دبواری رۆژنامەگەرییدا هاتیە هەلبژارتن، و پالدەری سەرەکی یین هەلبژارتنا ئی بابەتی، دانه نیاسینا کەسایەتی و رۆل جەرجیس فەتحوڵای وەک رۆژنامەفانەکی بەرچااف دناف چاپەمەنیا عێراق کوردیدا، و سەنگا وی یا زانستی ژ هەموو ئالیەکی فە، ب تایبەتی ژلای رەوشەنبیری فە، هەژی گۆتینیە نقیسینا پەراوینین ئی فەکولینئ لدویف سیستەم هارفاارد هاتیە نقیسین و ریکخستن.

ئەف فەکولینە لسەر چوار تەوهران لدویف زنجیرەیا دەمی هاتیە دابەشکرن، تەوهری ئیک کورتیەک لدور ژیاننامەیا جەرجیس فەتحوڵای هاتیە باسکرن، تەوهری دووی بناؤ (رۆژنامەیا الروافد) هاتیە تیکفەدان، وەک رۆژنامەیه کا وێژی ل سالا

١٩٤٩ ل باژێری مووسل هاتیە وەشاندن، و جەرجیس فەتحوڵا وەك سەرنقیسەری وئ ب هەفكاری دگەل ستافی رۆژنامەین، ئاراستە و سیاسەتا رۆژنامەین داناینە، ئن بتی ١٣ ژمارە ئن هاتیە دەریخستن، د فەكولینییدا بەرسفا هژمارەكا پسیاران هاتیە دان وەکی: بوچی ناڤ جەرجیس فەتحوڵای ل سەر رۆژنامەین وەك سەرنقیسەر نەدھاتە نقیسین؟ ئەگەرین دائیخستنا رۆژنامەین چ بوون؟ تەوهری سیی لژیر ناڤ (رۆژنامەیا صدی الروافد)، كۆ ل سالا ١٩٥١ ب هەمان ستافی رۆژنامەیا (الروافد) وەك رۆژنامەیا وێهەیی ل باژێری مووسل هاتیە بەلافكرن، و جەرجیس فەتحوڵا وەك سەرنقیسەری رۆژنامەیا (صدی الروافد) هاتیە دەستنیشانكرن، و ژین ئن رۆژنامەین نیزیکی چوار سالان فەكیشایە، و جەرجیس فەتحوڵای رۆلەکی باش د نقیسینا سەرگۆتار و گۆتارین رۆژنامەیدا هەبوو، ئن د ق تەوهریدا بەرسفا هندیك پسیاران هاتیە دان: وەکی ئایا جەرجیس رۆل د داخوازرنا مولەتا رۆژنامەیدا هەبوو؟ بوچی ناڤ جەرجیس فەتحوڵای ل سەر رۆژنامەین نەدھاتە نقیسین؟ هەروەسا تەوهری چواری و دووماهیکی بناڤ (رۆژنامەیا الرائد)، وەك رۆژنامەیا وێهەیی ل سالا ١٩٥٨ ل باژێری مووسل هاتیە بەلافكرن، ئەف رۆژنامەیا یا جیاوازیبو ژ هەردوو رۆژنامەین بەری نووكە، چونكە جەرجیس فەتحوڵا دبیتە خۆدانن ئیمتیازی و سەرنقیسەری رۆژنامەیا (الرائد)، ئانكو دبیتە مولكن وی، و ئاراستە و سیاسەتا رۆژنامەین هەموو ژلای ویشە دھاتنە داریتن، و د ق تەوهریدا ژی بەرسفا هژمارەكا پسیاران هاتیە دان: وەکی ریکارین بدەستقەئینانا رۆژنامەین چ بوون؟ جەرجیس وەك تاكە كەس چاوا شیایە ژلای دارایی فە رۆژنامەین ب رێقە ببەت؟ ئاراستەیا رۆژنامەین چ بوو؟ ئەگەرین دائیخستنا رۆژنامەین چ بوون؟

جەئ ئامازییە سرۆشتی نقیسینا فەكولینی ئاستەنگین خۆ هەنە، و د ق فەكولینییدا گەلەك شرۆفەكرن د سەرگۆتار و گۆتار و بابەتین جەرجیس فەتحوڵایدا هەبوون، لەورا فەكولین فەگەریایە بۆ پتیا گۆتارین وی د رۆژنامە و گۆتارین عیراقیدا.

سه بارهت ژنده رین بو ئی فه کولینئ هاتینه بکارئینان، پتريا وان ژنده رین عیراقینه، و ب شیوهیه کئ باش باسی ژیاننامه یا جهرجیس فهتحوئلای هاتینه کرن، ژوانژی پهرتووکا (خولانه وه له بازنهیه کی بۆشدا) یانقیسه رۆ وئ (حوسین محهمه د عهزیز)، کو ب تپروته سه لی وه ک چا فپیکه فتن دگه ل جهرجیس فهتحوئلای باسی ژیاننامه یا نافهاتی هاتیه کرن، ئی پشتی هینکی جهرجیس ره خنه ل شیوازی به لاقکرنا ئی چا فپیکه فتنی گرتیه، چونکه نافهاتی داخوازا چا فخشاندنا پهرتووکئ بهری به لاقکرئ کر بوو، ئی نفیسه رۆ پهرتووکئ داخوازا جهرجیس ره تکریه و پهرتووک به لاقکریه، و پهرتووکا (الحياة الحزبية في الموصل ۱۹۲۶-۱۹۵۸) یانقیسه رۆ وئ (عبدالفتاح علي البوتاني) تا رادهیه کئ باش باسی چالاکیین سیاسی و رهوشه نپیری یین جهرجیس فهتحوئلای کرینه، ههروهسا فه کولینئ مفا ژههردوو فه رههنگین (الموسوعة الصحفية العراقية) و (موسوعة الصحافة السريانية في العراق تاريخ وشخصيات) یا نفیسه رۆ وئ (فائق بطي) وهرگرتیه، د فان ههردوو فه رههنگاندا ئاماژه ب ژیاننامه یا جهرجیس فهتحوئلای و ب هه رسی رۆژنامه یین (الروافد، صدى الروافد و الرائد) دا هاتیه کرن، ئی دفه رههنگا دوویدا نژیکی شهش دیراندا دوو شاشی کرینه، یانیکئ رۆژنامه ب گو فاره ژمارتیه، و یا دووئ نفیسه رۆ فه رههنگی نه زفریه ژماره یین رۆژنامه یین، ههروهسا نامه یا دکتوراین لژیر نا ئی (تاريخ الصحافة الموصلية ۱۹۲۶-۱۹۵۸) یا نفیسه رۆ وئ (وائل علي أحمد النحاس) تا رادهیه کئ باش ئاماژه ب هه ر سئ رۆژنامه یین جهرجیس فهتحوئلای سه ره رشتیا وان کری دکهت، ئی ئاماژه ب رۆل جهرجیس دریشه برنا رۆژنامه یاندا نه کریه، و دنامه یا خو دا نه فه گه ریایه هه موو ژماره یین هه رسی رۆژنامه یان، به لکو به لگه نامه بکارئینا یینه، و پهرتووکا (مطبوعات الموصل منذ سنة ۱۸۶۱- ۱۹۷۰م) یانقیسه رۆ وئ (عصام محمد محمود) ئاماژه ب هه رسی رۆژنامه یان دایه، ئی ئاماژه ب جهرجیس وه ک سه رنفیسه رۆ ههردوو رۆژنامه یین (الروافد و صدى الروافد) نادهت، دیسان ئه و چا فپیکه فتنین دگه ل هه قالین جهرجیس فهتحوئلای هاتینه ئه نجامدان پیزانینین باش لسه ر ژیاننامه یا وی هاتینه وهرگرتن، ههروهسا پهرتووکین جهرجیس

فەتحوولای لژیر ناڤی (رجال ووقائع في الميزان، أربیل، ٢٠٠١) و(زيارة للماضي القريب، ستوكهولم، ١٩٩٨) و(أسقاط النظام لا يكون بهذا، طهران، ١٩٨٦) ژێدەرین گرنگ بوون بۆ فەكولین، و ئاماژە ب رۆل جەرجیس د رێفەبرنا هەرسێ رۆژنامەیان دایە، لئ ئەوین ل دور جەرجیس فەتحوولای نفیسین، پتیرا وان نەفەگەریانە گۆتار و نفیسینین وی یین رۆژنامەگەری، ئەفجا ب شیوەیە کێ گشتی پتیرا هەرە باش و ب رێژەیه کە مەزن یا فەكولین پشتیپراستکرن و پالپشتیا نیکێ و سەرەکی ل سەر فەكولین و گۆتار و راپورت و نفیسینین جەرجیس فەتحوولای بوون، یین ل هەرسێ رۆژنامەیین (الروافد و صدی الروافد و الرائد) دا هاتینە بە لافکرن، سەرەرای گۆتار و بابەتین وی، پتیرا سەرگۆتارین هەرسێ رۆژنامەیان ئەوین بناڤی دەستەیا رۆژنامەیین دەهاتنە بە لافکرن هەر ژلای جەرجیس فەتحوولای فە هاتینە نفیسین، و ژبەر ئی چەندی دنفیسینا ئی فەكولینیدا هەموو ژمارەیین هەرسێ رۆژنامەیان هاتینە بکارئینان، ژلایە کێ دیترفە کاری سەرنجراکیش د هەموو گۆتار و بابەتین ویدا، هەست ب وی چەندی ناهیتە کرن کو جەرجیس کەسە کێ کریستیانیه، و هیچ کارتیکرنە کا ئولی ل سەر رێفەبرن و نفیسینین وی یین هەر سێ رۆژنامەیاندا نە کریه، دیسان مفا ژ گۆتار و فەكولینین سایتین ئەنترنیتی ژی هاتینە وەرگرتن، ژوانژی گۆتارا لژیر ناڤی (جرجیس فتح الله المحامي) ژلای (دکتور أبراهیم العلاف، www.allafblogspot.com)، هەر وەسا فەكولینا بناڤی (رحیل جرجیس فتح الله المحامي.. مثقف موصلي وسياسي عراقي متنوع الانتماءات... تشظيات الرعب من المقصلة العراقية، ژلای (دکتور سیار الجمیل، www.sayyaraljamil) هاتینە بە لافکرن.

تەوهری ئێکی:

ژیاننامەیا جەرگیس فەتحوولای ۱۹۲۳- ۲۰۰۶

جەرگیس فەتحوولای شەماس یوسف جەرگیس ل ۱۴ تەباخا سالای ۱۹۲۳ ل باژێری مووسل ژینە مائەکا کریستیانی کلدانی ژدایک بوویە (البیضائی، ۲۰۱۲، ۲۴۷)، و ل خواندنگەها (شەمعوون صەفا یا سەرەتایی یاتیکەل) یا کاسولیکی ل مووسل هاتیە وەرگرتن (الفخري، ۳۰ آذار ۲۰۲۲)^(۱)، ل سالای ۱۹۳۴ جەرگیس بۆ دەمی دوو سالان دگەل خووشکا خۆ (صەبیحای) ل باژێری ناسریە ئاکنجی دبیت، چونکە خووشکا وی ل باژێری نافبری وەک مامۆستا هاتبوو دامەزراندن (تەیب، ۲۸ چریا دووی ۲۰۲۱)^(۲)، ل سالای ۱۹۳۹ جەرگیس ل کولێژا مافناسی یێ ل بەغداد هاتە وەرگرتن، و دەمی ئەو قوتابی ل کولێژی دبیتە وانەبیژی بابەتی مێژووین ل ئێک ژ خواندنگەهین نافنجی یێن تایبەت ل بەغداد (صدی الروافد، ۷ آب ۱۹۵۴)، و ل سالای ۱۹۴۴ کولێژە ب دووماهیك ئینایە، و دەست ب پیشەییای پارێزەری کرێ (فتح الله، ۲۰۱۲، ۳۹)، ل ۲۶ نیسانا ۱۹۴۶ کونگرەین ئێکی یێ پارتا گەل (حزب الشعب) ل بەغداد هاتە بەستن، و جەرگیس وەک بەرپرس و نوینەری پارتا نافبری ل مووسل هاتە هەلبژارتن (شريف، ۲۰۱۰، ۳۴)، ل دووماهیای سالای ۱۹۴۶ دەست ژکارکیشانانا خۆ ژپارتا گەل (حزب الشعب) راگەهان د(البوتانی، ۲۰۰۳، ۲۱۱)، و ل سالای ۱۹۴۸ گەهشە دناف رێژین پارتی دیموکراتی کوردستاندا (حاجي، هاقینا ۲۰۰۸، ۲۴)، پشقی شورەشا ۱۴ تیرمەها ۱۹۵۸ جەرگیس سەرەدانا مەلا مستەفای بارزانی ل بەغداد کر (خەبات، ۳۰ تموز ۱۹۹۹)، و ل سالای ۱۹۵۹ ل مووسل ژلای کۆدەتاجیین شەوافق فە هاتە دەستەسەرکرن (فتح الله، ۲۰۱۲، ۱۰۴)، و هاتە تومەتبارکرن ب کومونێستی، لێ خەلیل عەبدولعەزیز ئێک ژ دەستەسەرکریان دگەل جەرگیس بوو، و کادریکی پیشکەفتی یێ پارتا شیوعیا عێراقی بوو، وان هەموو تومەتین داینە پال جەرگیس رەتدکەت، و دیاردکەت کو نافهاتی کەسەکی بێ تاوان بوو و چ جارن نەبوویە کومونێست (عەبدولعەزیز، ۲۰ کانوونا دووی ۲۰۲۲)^(۳).

پشتی رۆژنامەیا (الحقیقە- راستی) ل حەفتی گولانا ۱۹۵۹ ب هەردوو زمانین عەرەبی و کوردی ژلای سەرنقیسەری وئ جەرگیس فە هاتیە دەرنیخستن (الحقیقە/ راستی، ۷ یار ۱۹۵۹)^(۴)، جارەکا دی دەستەلاتا عەبدولکەریم قاسی ئاستەنگ بۆ پەیدا کرن، و ل تیرمەها ۱۹۵۹ بۆ دەم شەش مەهان ب تومەتا کومونستیپ ل بەغداد هاتە زیندانیکن، پشتی هاتیە ئازاد کرن جارەکا دیتەر ل دەستپیکا ۱۹۶۰ فەرمانا دەستەسەرکنا وی هاتە دان، لئ بۆ دەم نیزیکی پینچ هەیفان خو فەشارت تاكو بریارا ئازاد کرنا وی هاتیە دان، و ل سالا ۱۹۶۱ جارەکا دیتەر بۆ دەم نیزیکی پینچ مەهان ل باژیری رومادیە هاتە زیندانیکن (فتح الله، ۲۰۱۲، ۱۰-۱۷)، ل چریا ئیکئ ۱۹۶۱ بریارا ئازاد کرنا جەرگیس هاتە دان (فتح الله، ۱۹۹۰، ط ۳، ۲۶)، لئ پشتی کودەتایا پارتا بە عسیا عەرەبی یا سوشیالیستی ل ۸ شواتا ۱۹۶۳ هاتیە ئەنجامدان، جەرگیس ل ۱۶ شواتا هەمان سال هاتە دەستەسەرکرن، و بریارا سیدارەدانئ بۆ هاتە دان، لئ ل سالا ۱۹۶۶ بریار بۆ زیندانیکرنا هەتا هەتاین هاتە گوهورین، و ل تەباخا ۱۹۶۸ ل بن گفاشتین مەلا مستەفاین بارزانی، جەرگیس هاتە ئازاد کرن (الصوت الآخر، ۲۶ تموز ۲۰۰۶، ۵)، و ل ئەیلوولا هەمان سال گەهشتە ناف ریزین شورەشا کوردیدا (عەزیز، ۲۰۰۲، چ ۲، ۴۸، ۵۶)، هەر ل دەم گەهشتنا وی، هەموو چاپەمەنی و دەزگەهین راگەهانندن بین شورەشی رادەستی وی کرن (العلاف، www.allafblogspot.com)، و ئیک ژچالاکین گرنگ بین جەرگیس دناف شورەشیدا، دامەزراندنا پەیمانگەها کادران بوو (البیدر، مایس ۱۹۹۱، ۲؛ هرمرز، ۲۰۱۳، ط ۲، ۵۲)، و ل هەمان سال پارێزەر جەرگیس دیتە سەرۆکی دادگەها پینچاچوونی دناف شورەشیدا، هەرودەسا بەری ریککەفتنامەیا ۱۱ نادارا ۱۹۷۰ هەردەم بیرو بوچوونین وی ل سەر یاسا و پەیرەو و دانانا بەندین بەیاننامەین دەهاتە وەرگرتن (عثمان، ۱۲ چریا ئیکئ ۲۰۲۱)^(۵)، و ل سالا ۱۹۷۰ ژلای سەرکردایەتیا شورەشی فە جەرگیس وەك سەرنقیسەری رۆژنامەیا (التأخي) هاتە هەلبژارتن (NBR 348/3 FCO 8/3247, 16 August 1979)، و ل هەمان سال ل کونگرەین هەشت یئ (پارتی) وەك ئەندامین یەدەك یا لیژنەیا نافەندیا (پارتی) هاتە هەلبژارتن (دەستە ی ئینسکلۆپیدیای پارتی،

٢٠٢١، ل ٢٨١؛ البارزانی، ٢٠٠٢، ج ٣، ٢٥٣)، و ل سالا ١٩٧٣ جەرگیس هەقزینی دگەل ئافرهتەکا جوھی بناثی (ئەدیبا نەجیب شەماس) ل وەلاتی لوبنانی پیکنینا، لئ ب تومەتا سیخوریی دگەل ئیسرائیلی ل بەیرووتی هاتە دەستەسەرکرن، و ل مەها تەباخا هەمان سال هاتە ئازادکرن (النهار البيروتية، ١٩ تموز ١٩٧٣؛ عەبدولعەزیز، ١٦ شباط ٢٠٢٢)، و ل هافینا سالا ١٩٧٤ جەرگیس فەگەریایە د ناڤ شورەشیددا (حویدو، كانون الأول ١٩٩٨)، و دبیتە ئەندامی لیژنەیا رهوشەنبیری یا گریڤدای یا مەکتەبا سیاسیا (پارتی) فەه، کو سەرپەرشتیا وهشاندا رۆژنامەیا خەبات و گوڤارا کادر دکر (شاوهیس، ١٩٩٨، ٧٣)، ل ئادارا ١٩٧٥ ل سەر داخوازا مەلا مستەفاین بارزانی، جەرگیس پڕۆژەیه کئی ئوتونومی یی فیدرالی بەرههه فکر (آدامسن وفتح الله، ٢٠١٢، ٧٩)، لئ ل ٦ ئادارا ١٩٧٥ پشقی شکه ستنا شورەشی، جەرگیس ئاکنجی یی ئیرانی دبیت، و ل نیسانا سالا ١٩٨٨ وەلاتی ئیرانی بجهه میلا و ل وەلاتی سوید ل باژیری (کاترینهولم) ئاکنجی دبیت (فەتحوڵلا، ٢٠٠٩، بەرگ ١، ل ١٤)، و ل دەستپیکسا سالا ٢٠٠٠ ب ئیکجاری ل هەرێما کوردستانی ئاکنجی دبیت، و هەموو پیدقی یی وی ل (بیرمام) بۆ هاتبوونە دابینکرن (مەتی، ٢٤ شواتا ٢٠٢٢)^(١)، لئ ل ٢٣ تیرمەها ٢٠٠٦ جەرگیس دژێ ٨٥ سالیدا ل هەولێرا پایتەختی هەرێما کوردستانا عێراقی ژيانا خوژ دەستدایە، و ل گورستانا عەینکاوه ل هەولێری هاتیە فەشارتن (کەندی، ٢٠٠٩، ٣١٧؛ التآخي، ٢٦ تموز ٢٠٠٦).

بەرههه مین جەرگیس فەتحوڵلای:

پەرتووکی و وەرگیڕانین جەرگیس د بواری میژوویی و سیاسی و یاسایی و کومەلایەتی بوون، و پەرتووکی وی گەهشتینە ١٥ بەرههه مان دگەل نیزیکی ٢٥ بەرههه مان ژ زمانێ ئینگلیزی بۆ زمانێ عەرەبی هاتینە وەرگیڕان، و ل سالا ١٩٤٦ جەرگیس ئیکەم پەرتووکا میژوویی لژیر ناثی (الأصول التاريخية لحركة العمال العالمية "أي. جي. کامبل"، بغداد، ١٩٤٦) وەرگیڕایە و بەلافکریه، و ل سالا ١٩٥٠ رومانەک بناثی (آخر يوم لمحكوم بالموت ل"فيكتور هوغو"، الموصل، ١٩٥٠)

وهرگێرایه، و ل سالا پاشتر رۆمانهكا دیتەر لژیئر ناڤی (كارمن، ل "پروسپر میرمیه"، الموصل، ۱۹۵۱) وهرگێرایه، دیسان ل سالا ۱۹۵۲ چێرۆكهك بناقونیشانی (کیف تنطح السماء "جورج مایکش"، الموصل، ۱۹۵۲) وهرگێرایه، جەرگیس بهردهوامی دایه نقیسینێن خۆی وهرگێرانی لسه رۆمانان، ب ڤی چهندی رۆمانهك بناڤی (ذکریات من بیت الموتی، "فیودور دوستویفسکی"، دمشق، ۱۹۵۳) وهرگێرایه، لئ ئه و پهرتووکا وهرگێرای یاکو پتر نافودهنگیا جەرگیس ل جیهانا عهرهیی دهنگقه دای لژیئر ناڤی (تراث الاسلام تألیف جماعه من المستشرقین بأشراف السر توماس ارنولد، الجزء الأول والثانی، الموصل، ۱۹۵۴) بوو، و ل سالا ۱۹۵۶ جەرگیس ئیکه م پهرتووک ب بواری یاسایی بناڤی (هیئة المحلفین، بغداد، ۱۹۵۶) به لافکریه، دیسان ل هه مان سالدا جەرگیس پهرتووکهك ل دور ئه نداد زیاریا باژیئر مووسل لژیئر ناڤی (الموصل أم الربیعین تقریر أولی فی هندسة مدینة الموصل "راگلان سکوایر وشرکاؤه لندن"، الموصل، ۱۹۵۶) وهرگێرایه، ههروهسا دوو پهرتووکین دیتەر یین یاسایی بناڤی (تحلیف الشخص المعنوي الیمین فی مقررات محكمة تمييز العراق، الموصل، ۱۹۵۷) و (قصة المحلفین، الموصل، ۱۹۵۸) به لافکرینه، و هه ر ل سالا ۱۹۵۸ پهرتووکهكا ویتزهی لژیئر ناڤی (معانی أسماء الأصوات فی کتاب الأغاني للأصهباني مع نبذة من تاریخ أهتتام المستشرقین بالموسیقی العربیة، بغداد، ۱۹۵۸) چاپکریه، ههروهسا پشتی ریککه فتننامه یا ۱۱ ئادارا ۱۹۷۰ ده م جەرگیس دبیته سه رنقیسه ری رۆژنامه یا (التأخی) ل به غداد سئ پهرتووک ل باژیئر ناڤیری وهرگێران و چاپکرن، هه ر ئیک ژ پهرتووکا (کورد و ترک و عرب: تاریخ سیاسی ورحلات" سی. جی. آدموندز"، بغداد، ۱۹۷۰) و پهرتووکا (مهد البشرية الحیاة فی شرق کردستان "دبلیو، آی، و یگرام و إدکار. تی. آی. و یگرام"، بغداد، ۱۹۷۰) و پهرتووکا (طریق فی کردستان، "آی. إم. هاملتون"، بغداد، ۱۹۷۱) هاتنه به لافکرن، دیسان ل سالا ۱۹۷۱ جەرگیس سئ پهرتووکین دیتەر وهرگێران و ل به یروتا پایته ختی لوبنانی چاپکرن، کو پیکهاتبووون ژ (جمهوریة مهاباد-جمهوریة ۱۹۴۶ الكردیة "وليام أیغلتن الأبن"، بیروت، ۱۹۷۱) و (تاریخ الموسیقی العربیة حتی القرن الثالث عشر المیلادی "هنري جوزج فارمر"،

پشتی جەرگیس ل سالا ۲۰۰۰-۲۰۰۶ ل هه رێما کوردستانا عیراقی ئاکنجی دبیت، پینچ به رهه مین دیتەر دگهل چوار په رتووکان وه رگێراینه، کو پیکدهین ژ (مبختان علی هاشم ثوره الشیخ عبیدالله النهري، ستوکهولم، ۲۰۰۰) و (رجال و وقائع في الميزان، أربيل، ۲۰۰۱) و (مدينة كركوك تاريخياً، أربيل، ۲۰۰۱)، دگهل وه رگێرانا هه رسئ په رتووکیئن بناقئ (جنوب كردستان دراسة انثروبولوجية "هنري فيلد"، أربيل، ۲۰۰۱) و (قيام وسقوط الرايخ الثالث- نهاية دكتاتور "وليم شایرر"، الجزء الأول والثاني، أربيل، ۲۰۰۲) و (مذكرات بنشوتو چلبيني، أربيل، ۲۰۰۲)، دیسان دوو به رهه مین دیتەر یین بناقوده نگیئن جەرگیس هاتینه چاپکرن، هه ر ئیک ژ په رتووکا (يقظة الكرد تاريخ سياسي ۱۹۰۰- ۱۹۲۵، أربيل، ۲۰۰۲) و (نظرات في القومية العربية مدأ و جزراً حتى العام ۱۹۷۰ تاريخاً وتحليلاً- أضواء على القضية الأشورية مذابح آب ۱۹۳۳، الجزء الأول والثاني والثالث والرابع والخامس، أربيل، ۲۰۰۴)، پشتی جەرگیس ل سالا ۲۰۰۶ گیانئ خو ژده ستدای، په رتووکه کا وه رگێرایي یا نا فهاتی هاتیه چاپکرن و به لافکرن، لژیر نا قئ (تاريخ أباطرة وفلاسفة الأغريق "بلوتارك فلوطرخوس"، بيروت، ۲۰۱۰، المجلد الأول والثاني والثالث)، هه ژی گو تنييه هه ر ئیک ژ په رتووکیئن (مذكرات بنشوتو چلبيني) و (كورد وترك وعرب) و (مهد البشرية: الحياة في شرق كردستان) و (طريق في كردستان) و (تاريخ أباطرة وفلاسفة الأغريق) ده مئ جەرگیس دزیندانیدا دنا قبه را سالیئ (۱۹۶۳- ۱۹۶۸) هاتینه وه رگێران، لئ پشتی هینکی د سالیئ جودادا هاتینه چاپکرن و به لافکرن.

تەوهری دووی:

رۆژنامەیا (الروافد)

بەری بە لاقکرن رۆژنامەیا (الروافد)، ستافی رۆژنامەین کو ژلاین خەلیل ئیبراھیم خۆدانئ ئیمتیازی، و پارێزەر فەرەج فەتحوئلا دەنو رێفەبرەری بەرپرس ژ رۆژنامەین، و عەبدولئەحەد ئیبراھیم رێفەبرەری کارگیڕی، داخووز ژ جەرجیس فەتحوئلائی کر ببیتە سەرنقیسەری رۆژنامەین، نافهاتی ژ ب داخووزا وان رازی بوو، لئ جەرجیس فەتحوئلا دياردکەت ئەو وەک خوبەخش بوویە سەرنقیسەری رۆژنامەین، چونکە نافهاتی ئاشکرا دکەت کو رۆژنامە نە مولکئ وی بوو، بەلکو بتئ سەرنقیسەر بوو (فتح الله، ۲۰۱۲، ۸۰-۸۱)، و ب ئێ چەندی وەسا دياردبیت کو جەرجیس فەتحوئلائی چ پەيوەندی ب دەستفەئینانا مولەتا رۆژنامەین ژ حکومەتی فە نەبوو، بەلکو ژلاین خەلیل ئیبراھیم و فەرەج فەتحوئلا دەنو فە، بەلگەنامە و سوزنامەین پیدئ بەرھەف کربوون، و مولەت ژ حکومەتی هاتبوو وەرگرتن. و رێفەبرنا رۆژنامەین ژ ژلاین عەبدولئەحەد ئیبراھیم وەک کارگیڕی رۆژنامەین و یئ بەرپرس ژ مەزاختنا دارایی فە دەتە رێفەبرن، ب ئێ چەندی ل سالا ۱۹۴۹ رۆژنامەیا (الروافد) وەک رۆژنامەیا کا وێژەیا یا چوار لاپەری ب زمانئ عەرەبی ل چاپخانەیا (الاتحاد) ب بەیان ۱۲ فیلسان و لیسەر قەبارئ ۵۶،۵ × ۴۳ سم ل باژێری مووسل هاتە وەشاندن، و جەرجیس فەتحوئلا وەک سەرنقیسەری رۆژنامەین هاتە راسپاردن (الروافد، ۳۱ آيار ۱۹۴۹).

ئیکەم ژمارەیا رۆژنامەین ل رۆژا سئ شەمبی ۲۴ گولانا ۱۹۴۹ وەک رۆژنامەیا کا حەفتییا نە جارەکی دەتە دەرتیخستن (الروافد، ۲۴ آيار ۱۹۴۹)، ستافی رۆژنامەین ب هەفکاری دگەل جەرجیس فەتحوئلائی، رۆژنامە لیسەر چەند بابەتان دابەش کربوون، دلایەری ئیکئ یئ رۆژنامەییدا راپوورتا سەرنقیسەری ب ناؤن (قلم التحریر) دەتە بە لاقکرن، و هەر وەسا هەندەک بابەتیئ هەمیشەیا د رۆژنامەییدا دەتە بە لاقکرن وەکی (حکمة العدد، کن معي، أخبار وشؤون البلد،

أقصوصة الاسبوع ، لمع الافكار، خواطر و بريد القراء، مبتكرات ومخترعات)، هەرچەندە ناڤی جەرجیس فەتحوڵای وەك سەرنقیسەر ل سەر رۆژنامەین نەدەهاتە نقیسین، لی سەرگۆتارین (أفتتاحية) رۆژنامەین هەموو ژلاین ناڤهاتی قە دەهاتنە نقیسین (حاجی، هافینا ۲۰۰۸، ۲۳)، چونكە وەسا دەیتە پێشبینیكرن ژ نەگەرین ئیمناهی یی ناڤی وی نەدەهاتە نقیسین. ژبەركو جەرجیس فەتحوڵا د وی دەمیدا ئەندامی پارتی دیموكراتی كوردستان بوو، و پارتا ناڤهاتی ژێ ژلاین حكومەتا عیراق قە یا رێپێدای و یاسایی نەبوو (بوتانی، ۱۹ كانوونا دووی ۲۰۲۲)^(۷)، و سەرگۆتار ژێ بتنی پەیشا (قلم التحریر)^(۸) ل شوینا ناڤی جەرجیس دەهاتە نقیسین (الجمیل، www.sayyaraljamil)، و پشكدارین سەرەكی د نقیسینا بابەت و قەكولین و راپوورت و گۆتارین رۆژنامەیندا، ژ جەرجیس فەتحوڵا و سەدیق دەمەلووچی و ئەكرەم فازل و عەبدولنافع حەكیم و غانم دەباغ و ئیشوع ئەلشابی و سامی ئەمین و حوسین عەلی پێكدەهاتن (الروافد، ۳۱ أيار ۱۹۴۹؛ ۱۶ آب ۱۹۴۹)، ژبلی سەرگۆتاران جەرجیس فەتحوڵای ستوینەكا تاییبەت ژێ بناڤی (لمع الافكار- جرجیس فتح الله المحامي) ل رۆژنامەیا (الروافد) دا هەبوو، بابەت و قەكولینین خۆ یین هەمەجور تێدا بە لاقدرن^(۹).

جەرجیس ل دەستپێكا بە لاقدرنا رۆژنامەین دیاردكەت كو رۆژنامەیا (الروافد) دئ بیتە رۆژنامەیهكا كاریگەر و نامەیا خۆیا وێژەیی گەهینیت، و پلانا رۆژنامەین بتنی ئەووە لایەنگێریی بۆ چ كەس و جەهان و لایەنان ناكەت، و ئارمانجا رۆژنامەین ژێ ئاشكرا دكەت كو بتنی خزمەتكرنە ل سەر بیروباوەرین بەا گران یین چشاك ل سەر دەیتە ئافاكرن، و دئ ل سەر رێكا راست بەردەوامییت، و دئ لدویف بەرژەوهندییا چشاكی عیراق ب گشتی بی جوداهی كاركەت (الروافد، ۲۴ أيار ۱۹۴۹؛ الروافد، ۱۲ تموز ۱۹۴۹)، هەژی گۆتێیه ژ سەرگۆتار و بابەتین رۆژنامەین یا روون و ئاشكرايه كو ستافی رۆژنامەین دگەل سەرنقیسەری وئ جەرجیس فەتحوڵای، سیاسەتا رۆژنامەین بارا پتر بەرەف بابەتین وێژەیی و كومه لایەتی قە برینە، وەكی سەكتەرین چشاكی یین گریدای ب ژین و ژیارا رۆژانەیا هاوڵاتیین عیراق ب گشتی و باژێری مووسل

بتایبەتی و گرانبوونا بەھاین کەلۆپەلین خوارنێ نەخاسمە گرانبوونا نانێ خوارنێ ل وی سەردەمیدا (الروافد، ۷ حزیان ۱۹۴۹)، و جەرجیس فەتحوڤلای وی چەندی ژێ دەتە خویاکرن کو ھندەك بابەتین گریڤادی ب نیشتمانیپەرورەین فە ژێ دەھاتنە بەلافکرن، و ژلایەکی دیترفە ناھاتی رووندکەت کو داخواری ل سەر رۆژنامەیا (الروافد) دبەر فرەھبوونیدا بوون، لئ ئاماژە ب چاوانیا بەلافکرن رۆژنامەین نەھاتیە دان (فتح الله، ۲۰۱۲، ۸۰-۸۱). ب ئێ چەندی وەسا دیاردبیت کو جەرجیس فەتحوڤلای چ پەیوەندی ب بەلافکرن رۆژنامەین فە نەبوو، جەئ ئاماژێیە ھەرچەندە بتنی ۱۳ ژمارەین رۆژنامەین ھاتینە دەرئێخستن، لئ وەسا ژ سەرگۆتار و بابەتین رۆژنامەین دەیتە خواندن، کو رۆژنامەیا (الروافد) بەرەف ئاراستەبەکا یەکسانی و پێشکەفتنخواری فە دچوو، و بابەتین چاکسازی و خزمەتگوزاری یین چکاکی تیدا دەھاتنە نیشانان، و ئەفەژێ فەدگەریتەفە بو ھزر و بیرین سەرنقیسەرئ رۆژنامەین جەرجیس فەتحوڤلای، چونکە ناھاتی ب کەسەکی پێشکەفتنخواری لیبالی دەیتە ھژمارتن.

ژلایەکی دیترفە پێزانین ل سەر رۆژنامەیا (الروافد) دبەر فرەھ نین، چونکە بتنی ۱۳ ژمارە دەرچووینە، و دووماھیک ژمارە ل ۱۶ مەھا تەباخا سالا ۱۹۴۹ ھاتیە دەرئێخستن، ھەرچەندە جەرجیس فەتحوڤلای وەك سەرنقیسەرئ رۆژنامەین دگەل خۆدانئ ئیمتیازی و رێفەبەرئ کارگێری، بئ لایەنیا رۆژنامەین تا رادەبەکی پاراستبوو، لئ وەسا دیارە وەك رۆژنامەبەکا وێژەبی ژ مەبەستا خو دەرکەفتبوو، چونکە ھژمارەکا زۆر یا بابەت و گۆتارین رۆژنامەین د رەخنەبی و سیاسی بوون (الروافد، ۱۶ آب ۱۹۴۹). ب ئێ چەندی وەسا دەیتە خواندن کو ب ئەگەرئ سیاسی رۆژنامەیا (الروافد) ژلای حکوومەتا عیراق فە ھاتیە راوہستاندن. بەئ جەئ ئاماژێیە ل دەمئ بەلافکرن رۆژنامەیا (الجداول) دا، د لاپەرئ ئیکێئ رۆژنامەیا ناھاتیە ب شیوہین (تعویض لشارکی الروافد- قەرەبۆکرن پشکدارین رەوافد) دەھاتە نقیسین، ئەفجا ھەر ژ مەھا تەباخا سالا ۱۹۴۹ تا کو مەھا گولانا سالا ۱۹۵۰ ب وی شیوہین ئاماژە بئ ھاتیە کرن بەردەوام دەھاتە نقیسین^(۱)، ھەژێ گوتنێیە (مەتی ئیسحاق)

سەرنقیسەری رۆژنامەیا (الجداول) دەتە دیارکرن کو بابەتین رۆژنامەیا ناڤهاتی یین گریڤای بوارئ ویژەبی فە هەموو ب هاریکاری و پشتهفانیا جەرجیس فەتحوڵای فە دهاتنە بەرههفکرن و بەلافکرن، هەرۆسا سەرنقیسەری رۆژنامەیا (الجداول) هیشتا دەتە ئاشکراکرن کو بابەتین ویژەبی و چیرۆکین ب زمانئ ئینگلیزی ژئ لاین وی و جەرجیس فەتحوڵای فە بۆ زمانئ عەرەبی وەرگریاینە (النحاس، ۲۰۱۴، ۵۵۱-۵۵۲). و ب ناڤئ رۆژنامەین و دەستەیا رۆژنامەیا (الجداول) بەلافکرنە.

تەوهری سین:

رۆژنامەیا (صدی الروافد)

پشتی نێژیکی دوو سالان رۆژنامەیا (الروافد) ژلاین حکوومەتا عیراقی قە هاتیە راوەستاندن، رۆژنامەیهکا نوو ل شوینا رۆژنامەیا نافهاتی بناق (صدی الروافد) هاتە بەلافکرن (محمود، ۱۹۷۱، ۳۰)، لەورا رۆژنامەیا نافهاتی د سیاسەتا خۆدا درێژە پێدەرا رۆژنامەیا (الروافد) بوو، و ستاف رۆژنامەیا (صدی الروافد) کو ژلاین خەلیل ئیبراهیم خۆدان ئیمتیاز، و پارێزەر فەرەج فەتحوولای دەنو رێفەبەرئ بەرپرس ژ رۆژنامەین و عەبدولنەحەد ئیبراهیم رێفەبەرئ کارگێری ی رۆژنامەین پێکدەهات، جەرجیس فەتحوولای راسپارد کو بیته سەرنقیسەرئ رۆژنامەین، نافهاتی ژی داخووا وان قەبوول کربوو، ل جەرجیس فەتحوولای دیاردکەت ئەو وەک خوبەخش و ب خۆرای بوویە سەرنقیسەرئ رۆژنامەین، چونکە نافهاتی ئاشکرا دکەت، رۆژنامە نەیا وی بوو و نە بناق وی ژی بوو، بەلکو بتق سەرنقیسەرئ فەرمی ی رۆژنامەین بوو (فتح الله، ۲۰۱۲، ۸۰-۸۱)، و ب ق چەندی وەسا دیاردبیت کو جەرجیس فەتحوولای چ پەیوەندی ب بەرەفکرن و نامادەکرنا بەلگەین پێدتی بو بدەستقە ئینانا مولەتا رۆژنامەین ژ وەزارەتا ئیرشادا حکوومەتا عیراقی قە نەبوو، بەلکو ژلاین خەلیل ئیبراهیم و پارێزەر فەرەج فەتحوولای دەنو و عەبدولنەحەد ئیبراهیم قە مولەت ژ حکوومەتی هاتیە وەرگرتن، و جەرجیس فەتحوولای چ پەیوەندی ب بەلافکرنا رۆژنامەین ژی نەبوو. و ل ۲۴ تیرمەها سال ۱۹۵۱ وەک رۆژنامەیهکا وێژەبی یا گشتگیر (صحيفة أدبية جامعة)، حەفتیانە جارەکی ب چوار لاپەران ل چاپخانەیا (الاتحاد الجديدة) ل باژێری مووسل ب بەین ۱۲ فەلسان و ل سەر قەباری ۵۶،۵ × ۴۳ سم هاتە دەریخستن (صدی الروافد، ۲۴ تموز ۱۹۵۱)، ل ل سال دووی یا ژین رۆژنامەین نانکو ل سال ۱۹۵۲ هەر ل ژمارە (۴۸) وێشە نالوگوری د رێفەبرنا رۆژنامەیندا هاتیە کرن، و ستاف رۆژنامەین ژ خۆدان ئیمتیاز و رێفەبەرئ کاروبارین رۆژنامەین عەبدولنەحەد ئیبراهیم و پارێزەر فەرەج فەتحوولای

دهنو رتفه ربه رى به رپرس ژ رۆژنامه ي پيكدهاتن، و ل چاپخانه يا (العصرية) ل باژيرى مووسل دهاته چاپكرن (صدى الروافد، ٢٩ تموز ١٩٥٢)، و سه رگوتارين ئن رۆژنامه يى ژى ژلاين جهرجيس فهتحوولاي فه، وهك سه رنقيسه رى رۆژنامه يى بنا ئن (قلم التحرير) دهاتنه وه شاندىن (حاجى، هافينا ٢٠٠٨، ل ٢٣)، هه رچه نده نا ئن جهرجيس فهتحوولاي وهك سه رنقيسه ر لسه ر رۆژنامه يى نه دهاته نقيسين، لى سه رگوتارين رۆژنامه يا (صدى الروافد) ژلاين ويقه دهاته نقيسين (الجميل، sayyaraljamil.com؛ حاجى، هافينا ٢٠٠٨، ٢٣)، چونكه وه سا ده يته پيشبينى كرن هه مان نه گه رى رۆژنامه يا (الروافد) نانكو ژ نه گه رين ئيمنا ه يى نا ئن وى لسه ر رۆژنامه يى نه دهاته نقيسين. ژبه ركو جهرجيس فهتحوولا د وى ده مي دا ئيك ژ ريكخستين پارتى ديموكراتى كوردستان بوو، و پارتا نا فبرى ژى ژلاين حكوممه تا عيراقى فه يا موله تدار و ياساي نه بوو (بوتانى، ١٩ كانوونا دووى ٢٠٢٢).

رۆژنامه يا (صدى الروافد) ژه ژماره كا گوتار و بابته و فه كوليني ئن چقاكى و ويژه يي و ره وشه نبيرى يين هه فچه رخ ل عيراق و ل وه لاتين عه ره بى پيكدهاتن، دگه ل هنده ك راپوورتين گريداي ب هه لبه ستين كوردى فه ژى دهاتنه به لافكرن، ستافى رۆژنامه يى دگه ل سه رنقيسه رى رۆژنامه يى جهرجيس فهتحوولاي گرنگيه كا تايبته ب به لافكرنا هه لبه ستين عه ره بى و كوردى داينه^(١)، ژوان هه لبه ستين كوردى بنا ئن (الشعر الكردي) وه ره وه سا (مختارات من الادب الكردي)، كو ژلاين نه نوهر مائى فه هاتينه به لافكرن (صدى الروافد، ١-٨ كانون الاول ١٩٥٣). ژلايه كئ ديقه رۆژنامه لسه ر هنده ك نافونيشانين تايبته به لاف كر بوون، ژوانژى دلپه رى ئيكيدا لژير نا ئن (قلم التحرير)، كو ژلاين جهرجيس فهتحوولاي سه رنقيسه رى رۆژنامه يى ب شيوه يه كئ كورت به لاف دكر، هه ره وه سا رۆژنامه لسه ر هنده ك نافونيشانين ديتر دابه ش كر بوون، وه كى (فيتامينيات فى كلمات، أخبار و شؤون البلد، نوادر و فكاهاات، قصة الاسبوع، زاوية المطبوعات، أخبار أدبية، شؤون الموظفين و بريد القراء)، و سه رگوتارين رۆژنامه يى ده مه جور بوون، كو ژلاين

جهرجيس فه تحوڭلاى فه دهاتنه نفيسين، و باراپتر د بواری رهوشه نيبی و یاسای و رهخنه یی فه بوون، ههروهسا گرنگی ب بابه تین ویتیهی ژى دایه وهکی (تأثیر الادب الهندي وکلیله و دمنه) و (غرور الادب) کو ژلاين جهرجيس فه هاتینه نفيسين، لئ ناڤهاتی وهك سه رنڤيسه رى رۆژنامه یی گرنگیه کا تایبهت ب لایه نئ ویتیهی یا بیانی و ب که سایه تییین رهوشه نيبی ژ دانهر و وهرگپرانان دایه، ژوانژی گۆتارین ژیر ناڤن (آخر یوم لمحکوم بالاعدام لفکتور هوکو) و (محنة الادب الفرنسي ل أونرويه دي بلزاک) و (وغروب الادب) و (أرستقراطية الادب) کو ژلاين جهرجيس فه تحوڭلاى فه هاتینه وهرگپران، ههروهسا گۆتارا بناڤن (هکتور هیومترو ۱۸۷۰-۱۹۱۶) و (مختارات من لورد بايرون) و (وليم بورتز والادب الامريكي)^(۱۲) هاتینه وهرگپران و د رۆژنامه ییدا به لاقبوینه. و پشکدارین سه رهکی د نفيسينا بابهت و فه کولین و راپوورت و گۆتارین رۆژنامه ییدا، ژ (جرجيس فتح الله، خضر فندقلي، غانم الدباغ، محمود جومرد، عبدالمجيد لطفي، ثرثار، شاذل طاقة، شاکر السکري، صبري شکري واکرم فاضل) پیکدهاتن، ههروهسا ستاف رۆژنامه یی دگهل سه رنڤيسه رى وئ جهرجيس فه تحوڭلاى د سياسه تا رۆژنامه یا (صدى الروافد) دا، ستوینه کا تایبهت بو پشته فانی و گله و گازنده یی خه لکی ته رخانکریوو، و گه هاندینه جهین په یوه نیدیدار، و هه ردهم نیژیکی هاوالاتیان بوویه، و جهئ متمانه یی و باوه ریپیکرنا چینه کا مه زن یا هاوالاتیان بوویه، لئ دهه مان ده مدا بوویه جهئ دلگرانیا به رپرسین حکومه تی، چونکه هژماره کا زۆر یا ئاریشه یی خه لکی چاره سه رکینه، وهکی پرۆژه یی ئاف و سولینان و ئەلکتریکا باژیرئ مووسل و چه ندين ئاریشه یی دیتر (صدى الروافد، ۴ تشرین الثاني ۱۹۵۲؛ صدی الروافد، ۲۱ تموز ۱۹۵۳).

هه ژى گوتنییه پتیا سه رگۆتارین جهرجيس فه تحوڭلاى د رۆژنامه یا (صدى الروافد) دا، ب ژین و ژیارا هاوالاتیی عیراق ب گشتی فه گریدای بوو، ژوانژی لسه ر (سه ره ده ریکرنا هاوالاتیان دگهل ئیکودوو، پیکتینانا هه ژینیئ، بازاری و ساخله میئ، چاندنئ و فه رمانبه ران، بئ کارین، زاروکان، په نابهرین، روودانین

سروشقى و چەندىن بابەتېن دىتر د ھىمارېن جودادا ل رۇننامەيا (صدى الروافد)دا
ھاتىنە بەلاڧكرن^(۱۳).

تەخا دەستەلاتدار ل عىراقى ب بىانوويېن جودا ھەردەم ئاستەنگ
ھەمبەرى ژيانا سىياسى و ئازادىا رۇننامەفانى بىن پەيداكرىنە، و ياسا لدويف
ئارەزوويا خۇ ھەردەمەكې ب دەرتېخستىن يان راستقەكرنا ياساپەكې بۇ دانانا
پىرايوونېن سزايى لدويف ھەزا خۇ بكارىئىناينە، ھەرچەندە ستافى رۇننامەيا (صدى
الروافد) دگەل سەرتقىسەرى وئ جەرجىس فەتھوللاي تارادەپەكې بىن لايەنىيا
رۇننامەين پاراستبوو، و گىرنگى ب بوارى وپزەپى و خىزمەتگوزارىيىن ھاولاتيان و ژيانا
رۇننامەيا خەلكى داپە. ئى ب ھاتنا حكومەتا نوورى سەعیدل ۲ تەباخا سالا ۱۹۵۴
وھك سەرۇك وھىزىپىن عىراقى، جارەكا دى ئاستەنگ ھەمبەرى ئازادىا
رۇننامەگەرىپ پەيداكرىە (فتح الله، ۱۹۹۴، ۶۴)، ب ئى چەندى وھزارەتا ناڧخۇ يا
حكومەتا عىراقى لدويف فەرمانا ژمارە (۱۹) ل ۲۲ ئەپلوولا سالا ۱۹۵۴ بىرئارالادانا
رۇننامەيا (صدى الروافد) وپتر ژ (۴۶۵) رۇننامە و گوڧار و يانە و كومەل و پارتىيىن
سىياسى دا (الحسنى، ۱۹۷۵، ج ۹، ۱۵۳؛ الوقائع العراقية، ۱۶ تشرین الثاني ۱۹۵۴)،
و دووماھىك ژمارەيا رۇننامەيا (صدى الروافد) ل سىچ تەباخا سالا ۱۹۵۴ ھاتىە
بەلاڧكرن (صدى الروافد، ۳ آب ۱۹۵۴).

تەوھرى چوارى:

رۇننامەيا (الرائد)

پشتى نىزىكى سى سالان ژ لادانا رۇننامەيا (صدى الروافد)، جەرجىس
فەتھوللاي ھەولداپە رۇننامەپەكا نوو وھگرىت، بۇ ئى مەبەستى ژى د ماوھىن پتر ژ
سى مەھاندا، بەلگەنامە و گەرەنتى و سوزنامەپىن پىدق لدويف ياساپى بەرھەڧكرن،
و بەرھە باژىرى بەغداد قە چوو، بۇ بدەستقەئىنانا رەزامەندىا رتقەبەرىا ئاسايشا
گشتى يا گىردايى ب وھزارەتا ناڧخۇيا حكومەتا عىراقى قە، ئى رتقەبەرىا ئاسايشى
دوسىپەكا مەزن قەكر، و گوتە جەرجىس ((ئەقە ئاقى تە و ئىمزايا تەپە لسەر

یاداشتا پشته فانی ناستی (أنصار السلام) هاتیه تومارکرن)) (فتح الله، ۲۰۱۲، ۸۴-۸۵)، سه بارهت یاداشتا ئاماژه پین هاتیه کرن ل ساللا ۱۹۵۳ جهرجیس ئیمزا لسهر یاداشته کئ کرپوو، کو ژلای هندهك كه سان فه هاتیوو به رهه فکرن، داکو ئاراسته یی حکوومهتا عیراق بکهن، ب مه ره ما پشته فانی دۆزا فه لستی، چونکه د وی ده میدا هه لویستی حکوومهتا عیراق پین روون نه بوو، به لکو پین که تواری بوو هه مبهری رووانین فه لستی، پستی هینکی ل ساللا ۱۹۵۴ لسه رده من حکوومهتا نووری سه عید، بریارا فه دهغه کرنا هه موو چالاکیین (أنصار السلام) هاته دان، و وهك کومه له کا تاوانبار هاته ب نافکرن (فتح الله، ۲۰۱۴، ۱۶۶)، ریشه به ریا ناسایشا گشتی بۆ جهرجیس فهتحوئلای دیارکر، کو ئه و د گریډاینه ب ریککه فتنامه و مادده یین نه یی (قولپا به غداد) فه^(۱۴)، کو دژی ههر چالاکی و ریکخراوه کا گریډای ب هزر و بیرین کومونستان فهیه (فتح الله، ۲۰۱۲، ۸۵)، جهرجیس فهتحوئلای ژی ژلای خۆفه دیارکر کو پستی یاداشتنامه یا (أنصار السلام) ب ساله کئ نه ف بریاره ده رچوو، و وی ئاگه ه ژئی چه ندی نه بوو، و نه زانیه نه ف گرووپه به شه کن ژ کومونستان، و دوویات دکر کو ئه و دژی بیروباوه رین کومونستانه، و جهرجیس فهتحوئلای ئاشکراکر کو وی ده ست ژکارکیشانا خۆ ژ پارتا گه ل (حزب الشعب) به رداوو، چونکه کومونستان ده ستیوه ردان د پارتا نافبریدا دکر (فتح الله، ۲۰۱۴، ۱۷۰).

ژلای خۆفه ریشه به ریا ناسایشا گشتی پشتراستبوون کو جهرجیس فهتحوئلای چ په یوه ندی ب کومونستان فه نینه، لی بریارا حکوومهتا عیراق ره زامه ندی لسهر به لافکرنا رۆژنامه یین نادهت، ل دووماهیئ ریشه به ریا ناسایشا گشتی گوته جهرجیس ((ئه م دی ژ یاسای ده رکه فین، و ب دیده فانی وه زیری نافخۆ دی ره زامه ندی پین لسهر به لافکرنا رۆژنامه یین دهین)) (فتح الله، ۲۰۱۲، ۸۶)، جهئ ئاماژیه وه زیری نافخۆیی حکوومهتا عیراق ل وی ده می (سامی فه تاح ۱۹۵۷-۱۹۵۸) هه قال و دوستی جهرجیس فهتحوئلای بوو، ب فی چه ندی ل شه شی شواتا ساللا ۱۹۵۸ ده ستویریا به لافکرنا رۆژنامه یا (الرائد)، وهك (جریده یومیة أدبية- رۆژنامه یه کا رۆژانه یا وێژه یی)

هاتە دەریخستن (وزارة الاعلام، ۱۹۷۱، ۲۸)، و پشٹی نیزیکی سئ مەهان ل ۱۷ گولنا هەمان سالدا، ئیکەم ژمارە ژلاین خۆدانئ ئیمتیازئ و سەرنقیسەری رۆژنامەیی جەرجیس فەتحوولای و رێقەبەری کارگیری و دارایی عەبدولئەحەد ئیبراھیم ل چاپخانەیا (العصرية) ل باژیری مووسل هاتە بەلافکر (الرائد، ۱۷ آیار ۱۹۵۸)، و ب ئی رەنگی رۆژنامە دبیته مولکی جەرجیس فەتحوولای، هەرچەندە پتیا ژێدەران شاشی د رۆژا دەرچوونا رۆژنامەیا (الرائد) دا کرێه، هەر ئیک ژ فائق بەتتی (بطی، ۲۰۱۳، ۱۲۶)، و سەباح مەهدی رەمیز (رمیض، ۲۰۱۰، ۵۶)، و زاهیدا ئیبراھیم (ابراھیم، ۱۹۷۶، ۸۰)، و مەعن عەبدولقادر ئال زەکەریا (آل زکریا، ۲۰۱۶، ۲۱)، چواری خزیرانا سالا ۱۹۵۸ ب ئیکەم ژمارەیا رۆژنامەیی دەنە دیارکرن.

ژلاین دارایی قە دەستەیا رۆژنامەیا (صدی الروافد)، دەست ژ ئەرشیفی رۆژنامەیا خۆ بۆ رۆژنامەیا (الرائد) ژلاین داھات و چاپکرن و بەلافکرئ قە بەردا، و ب ئی چەندئ ژ ل دویف ئاخفتنا جەرجیس فەتحوولای، ئاریشەیی دارایی یین رۆژنامەیا نافھاتی چارەسەر بوون (فتح الله، ۲۰۱۲، ۹۰). و ژلایهکن دیتر قە هەر چەندە ب رۆژنامەیا و ئیژەیی هاتبوو دەریخستن، ئی دراستیدا ببوو چەترەک و مینبەرەک بۆ بەرەیی نھینی بناثی (جبهة الاتحاد الوطني- بەرەیی ئیکەتیا نیشیمانی)^(۱۵)، چونکە کادرین هەر چوار پارتین پشکدار د بەرەیی دا، پشکدارین کارا و چالاک بوون د نفیسینا سەرگۆتار و گۆتار و بابەتین رۆژنامەیا (الرائد) دا. ژوانژی (غەری ئەلحاج ئەحمەد)^(۱۶) کادری پارتا ئیستقلال بوو، کو پتیا سەرگۆتارین رۆژنامەیی ژلاین نافھاتی قە دەھاتنە نفیسین، و باراپتر بابەتین وی ژبەر لاوازی و بیسەرۆبەریا خزمەتگوزاریین باژیری مووسل بوون، رەخنە ل حکوومەتا خوچی یا وی باژیری دەھاتەکرن^(۱۷)، ئی پشٹی شورەشا ۱۴ تیرمەها سالا ۱۹۵۸، (غەری ئەلحاج ئەحمەد) گۆتارین خۆ بۆ رۆژنامەیی دراوہستینیت (فتح الله، ۲۰۱۲، ۹۸)، چونکە دبیته (مدیر عام التوجيه والاداعة- رێقەبەری گشتی یین ئاراستەکرن و ئیژگەیی) یا گۆتارین ب وەزارەتا ئیرشادا حکوومەتا شورەشی قە (الحسني، ج ۱، ط ۲، ۲۰۰۵،

(١٦٥)، ھەرۆسە (شازل تاقە) وەك كادریك پارتا بە عسیا عەرەبی یا سوشیالیستی، راپوورت بۆ جەرجیس فەتحوڤلای دهنارت و ل رۆژنامەیی بە لاف دكر (فتح الله، ١٩٩٠، ١٨؛ الرائد، ١٩ تموز ١٩٥٨)، ھەرۆسە (عەبدولغەنی ئەلمەلاح) نوینەری پارتا نیشتمانی یادیموكراتی ل باژیری مووسل، ستوینەكا تاییەت د لاپەری ئیكی یی رۆژنامەیییدا ھەبوو، بناثی (فی كل أسبوع- د ھەموو حەفتیەكی دا) و ھەر حەفتیەكی بابەتەك تیدا بە لاف دكر (الرائد، ٢٤ أيار، ٢٨ حزيران، ٦-١٢-١٩ تموز، ١٩٥٨)، دیسان (یوسف ئەلصائغ) وەك ئەندامەكی پارتا شیوعیا عیراقی، كو د ھەمان دەمدا ھەفالی جەرجیس فەتحوڤلای بوو (فتح الله، ٢٠١٢، ٩٠)، پشكداربوو د بە لافكرنا راپوورت و ھەلبەستان د رۆژنامەیییدا (الرائد، ٦-١٩ تموز-٢ آب ١٩٥٨).

ھەرچەندە رۆژنامەیا (الرائد) وەکی مینبەرەكی بوو، بۆ (جبهة الاتحاد الوطني- بەرەیی ئیكەتیا نیشتمانی) كو بەری نووكە ئامازە پی كریوو، لی جەرجیس فەتحوڤلا دیژنیت ((ناختنا ئیكی و یا دووماھیی یا سیاسەتا رۆژنامەیی دەستی مندا بوو)) (فتح الله، ٢٠١٢، ٩٠)، ھەرۆسە رۆژنامەیا (الرائد) ل ھەردوو سەردەمی پاشایەتی یی و كۆماری یی ل باژیری مووسل دەینی بە لافكرن. ھەژی گۆتینیە (وائل علي أحمد النحاس) د نامەیا خو یا دكتوراییدا دیار دكەت كو (ھەشت) ژمارەیی رۆژنامەیا (الرائد) بەری شورەشی دەركەفتینە، و (١١) ژمارە زی پستی شورەشی ھاتینە بە لافكرن (١٩٩٣، ٨٣)، لی شاشیەك د پیزانینا ناھاتییدا ھەبە، چونكە ژمارە نەھ یا رۆژنامەیا (الرائد) ل ١٢ تیرمەھا سالا ١٩٥٨ ھاتیە بە لافكرن، كو دبیتە دووماھیك ژمارە ل سەردەمی پاشایەتییی، و ژمارە (١٠) ل رۆژا ١٩ تیرمەھا ھەمان سال ھاتیە وەشاندن، كو دبیتە سەردەمی كۆماری (الرائد، ١٢-١٩ تموز ١٩٥٨)، ب ئی چەندی ئاشكرا دبیت كو (نەھ) ژمارە بەری شورەشی ھاتینە بە لافكرن^(١٨). ژلایەكی دیشە ل رۆژا ئیكی یا شورەشا ١٤ تیرمەھا سالا ١٩٥٨ ھژمارەكا خواندەفانین رۆژنامەیا (الرائد) بۆ ماوہیی نژیکی دوو دەمژمیان ل بەردەرگەھی ئافاھیی رۆژنامەیی راوہستیابوون، ژبو وەرگرتنا ژمارەیاكا نوویا رۆژنامەیی (النحاس، ١٩٨٨، ٨٣)، و جەرجیس فەتحوڤلا دیژنیت ((رۆژنامەیا (الرائد) ئیكەمین رۆژنامەیا دناف عیراقیدا ل

نىفرۇيا رۇن ئىككى يا شورەشا ۱۴ تىرمەھا سالا ۱۹۵۸ ب ژمارەيەكا تايىبەت ب شورەشى فە يا دوو لاپەرى من بەلافكرى)) (فتح الله، ۲۰۱۲، ۹۴)، دىن ژمارەيىدا درويشمىن شورەشى و راپورتىن سياسى بۇ پىشتەفانيا شورەشى د رۇننامەيىدا ھاتبونە بەلافكرن، و ئەو نقيسەرپن پشكدارى دىن ژمارەيىدا كرىن، ھەر ئىك ز (ھاشم الطعان ، سالم الدباغ، شاذل طاقة، شاکر السكري و يوسف الصائغ) بوون، و ب دىن چەندى رۇننامەيا (الرائد) دىتە ئىكەمىن رۇننامە ل رۇن ئىككى يا سەردەمى كۆمارى ل عىراقى دەيتە بەلافكرن (النحاس، ۱۹۸۸، ۸۳). ھەرچەندە مانشىي رۇننامەين ب رۇننامەيەكا وئەبى يا ھەفتيانە ھاتبوو نقيسەين، لى وەكى رۇننامەيەكا سياسى لىھاتبوو، چونكە ئەو سەرگۇتار و گۇتار و راپورتىن تىدا ھاتىنە بەلافكرن، تايىبەتى يىن ئەندامىن (جبهة الاتحاد الوطني- بەرەين ئىكەتيا نىشتىمانى)، پتريا وان بابەتىن سياسى و رەخنەيى بوون دىن حكوومەتا عىراقى.

سەرگۇتارىن رۇننامەيا (الرائد) ھندەك جاران ژلاين سەرنقيسەرى رۇننامەين جەرجىس فەتھوللاي فە دەھاتنە نقيسەين، و ھندەك جاران ژى ئىك ژ ئەندامىن بەرەيا ئىكەتيا نىشتىمانى دەھاتنە نقيسەين (الرائد، ۱۷ أيار ۱۹۵۸؛ الرائد ۱۲ تموز ۱۹۵۸)، جەرجىس فەتھوللاي گۇتار و بابەتىن رۇننامەين لىسەر ھەر چوار لاپەران دابەش كرىبوون، دلاپەرى ئىككىي رۇننامەيىدا بابەتىن سياسى بوون، ژلاين ھەر چوار ئەندامىن (بەرەين ئىكەتيا نىشتىمانى) ئەوئىن بەرى نووكة ئامازە پى ھاتىنەكرن دگەل جەرجىس فەتھوللاي فە دەھاتنە بەلافكرن، د لاپەرى دووى دا جەرجىس فەتھوللاي مانشىتەك بناق (نقدات. محليات. تعليقات- رەخنەيى. خوجەيى. شروفا و كومىنت) نقيسىبوو، كو روودانىن ھەفتيى تىدا دەھاتنە بەلافكرن، و د لاپەرى سى دا ستوينەك بناق (طرائف أدبية) تەرخان كرىبوو، بابەتىن وئەبى تىدا بەلافكرن، و ستوينەكا دىتر لىتر ناق (بريد الفقراء - پۇستەيا ھەژاران)، كو گلە و گازندەيىن ھاولاتيان تىدا ئاشكرا دكرن، ھەررەسا جەرجىس فەتھوللاي ستوينەكا دىتر يا تايىبەت بۇ رىكلامىن جورا و جور د رۇننامەيىدا بەرھەف كرىبوو، و د لاپەرى چوارىدا كەلىشەيا رۇننامەيا (الرائد) ب زمانى ئىنگلىزى نقيسىبوو (AL RA.ID)، و د

هەمان لاپەردا بابەتێن تەمامکەرێن لاپەرێن ئیکێ و دووی تیدا بەردەوامی داین (الرئەد، ٢٤ أيار ١٩٥٨)، و د ئیکەم ژمارەیا پشقی شورەشا ١٤ تیرمەها سالا ١٩٥٨ کو دبیتە ژمارە (١٠) یا رۆژنامەیی ل ١٩ تیرمەهی ژلای سەرنقیسەرێ رۆژنامەیی جەرجیس فەتحوڤلای فەهاتبوو راگەهاندن کو ژبەر داخواریا زێدە یا هاوڵاتیان ل سەر رۆژنامەیی، بریار هاتە دان حەفتی یێ دوو جارن ل شەمبی و چارشەمبیا بێتە بەلافکرن (الرئەد، ١٩ تموز ١٩٥٨)، ل رۆژنامە هەر وهکی خۆ حەفتی یێ جارەکی د هاتە بەلافکرن، و نەشیان وی داخواری ب جە بێت، رەنگە ژبەر ئەگەرێن دارایی بیت.

پشقی شورەشا ١٤ تیرمەها سالا ١٩٥٨ ب چەند حەفتیەکان ژێ رۆژنامەیی بەرەف نەمانیڤە دچیت، دەمێ (غەربی ئەلحاج ئەحمەد) دبیتە رێفەبەرێ گشتی یێ ناراستەکرن و ئێزگەیی، و نامەیه کا فەرمی ب رێکا پوستەهی گەهشتبوو دەستی جەرجیس فەتحوڤلای، و هوشداریی دەتە سەرنقیسەرێ رۆژنامەیی، کو رۆژنامەیا (الرئەد) وهک رۆژنامەیه کا وێژەیی زێدەکافی ل سەر پەياما خۆ کریه، و دگەل هوشداری یێ ژ داخواریا هەنارتنا دوو دانەیی دووماهیك ژمارە ژ جەرجیس فەتحوڤلای کرپوون (فتح الله، ٢٠١٢، ٩٥)، ناڤهاتی ژلای خۆڤه بەرەف بەغداد فە چوو، و ل نڤیسینگەها (غەربی ئەلحاج ئەحمەد) ئامادەبوو، و ئیکسەر گوته ناڤبری ((چاوا تو ئی پینگاڤی دهاڤیژی، و تو ئیک بووی ژ دەستەیا نڤیسەرێن رۆژنامەیا (الرئەد))، و ژلای خۆڤه (غەربی ئەلحاج ئەحمەد) دیارکر کو ئەڤه پێرابووین یاسایینە، و رۆژنامە ژمەبەستا خۆ دەرکەفتیه، و یێ رژد بوو ل سەر ئاخفتنا خۆ، و ل دووماهییی جەرجیس فەتحوڤلای پشتراست بوو کو ئەڤه دووماهییا رۆژانین ژێن رۆژنامەیییه (فتح الله، ٢٠١٢، ٩٥ - ٩٦)، ب تاییبەتی پشقی سەرەدانا وهزیری ناڤخوین عێراقی عەبدولسەلام محەمەد عارڤی ل ١٥ تەباخا سالا ١٩٥٨ بو باژیری مووسل، ناکوکیین دژوار دناڤهرا رهوتی نەتەوهپەرستا (پارتا بەعسیا عەرەبیا سوشیالیستی) و رهوتی کومونئیستاندا (پارتا شیوعیا عێراقی) دا پەیدا بوو (البوتانی، ٢٠٢٠، ١٨٠)، ئەڤجا ل سەر راسپاردەیا وهزیری ناڤخۆ (فتح الله، ١٩٩٠، ١٧؛ فتح الله، ٢٠١٢، ٩٧)، ل

١٣ ئەیلولا ساڵا ١٩٥٨ ژلاین وەزارەتا ئیرشادا حکوومەتا عێراقی فە، رۆژنامەیا (الرائد) هاتە راوہستاندن (وزارە الاعلام، ١٩٧١، ٢٩؛ بطی، ٢٠١٠، ٣٠٩).

د راستیدا هەرکەسەکی دیفچوونا سەرگۆتار و گۆتار و بابەتین رۆژنامەین یین پستی شورەشا ١٤ تیرمەها ساڵا ١٩٥٨ بکەت، دئ بینیت پالپشتیەکا مەزن ل سیدستەم کۆماری و عەبدولکەریم قاسمی کرێ، لئ وەسا دەیتە پێشبینیکرن کو ناکوکیین کەسایەتی و هزری دناقبەرا سەرنقیسەری رۆژنامەین جەرجیس فەتحوڵای و غەربی ئەلحاج ئەحمەددا هەبوون، و ژلایەکی دیتەر فە هژمارەکا کەسایەتیین نەتەوہپەرستین عەرەب دگەل ئەندامین هەردوو پارتین نەتەوہپەرست، پارتا (الاستقلال) و پارتا بەعسیا عەرەبی یا سوشیالیستی د حکوومەتیدا پشکدار بوون، نەخاسمە وەزیری ناخۆ عەبدولسەلام محەمەد عارف کو ب کەسەکی نەتەوہپەرست دەیتە هژمارتن، دیسان غەربی ئەلحاج ئەحمەد کو ئەندامی پارتا (الاستقلال) بوو، و جەئ ئاماژتیە رۆژنامەیا (الرائد) یا خۆدانئ ئیمتیازی و سەرنقیسەری وئ جەرجیس فەتحوڵای، ئیکەمین رۆژنامەیا هەر ل رۆژا ئیکئ پالپشتیا شورەشا ١٤ تیرمەها ساڵا ١٩٥٨ دکەت و ئیکەمین رۆژنامەیا ژئ ژلاین حکوومەتا شورەشی فە دەیتە دائیخستن.

ئەنجام

بدووماهیک هاتنا نقیسینا فئ فەکولینئ هژمارەکا ئەنجامان دیاربوون:

- ١- هەر لدەسپیکا بزافا خۆیا رۆژنامەفانیدا، هزرەکا لیبرال دیموکرات لدەف جەرجیسی هەبوو، ئەف چەندە یا دیاربوو د رێفەبرنا ئاراستەیا رۆژنامەین جەرجیس سەرنقیسەری دکر، و هەولدا یە ببیتە کەتوار د عێراقیدا.
- ٢- رۆژنامەفانی باشتەین دەرگەم بوو لدەف جەرجیس فەتحوڵای ژبو دەربرینا هزرا خۆیا لیبرالی، تاییەت ژلاین کومەلایەتی فە جەرجیس دیت کو دقیت چاپەمەنی رۆلئ خۆ ژبو گوهورینا چفاکئ پاشقەماییدا بینیت و پێشقەبەت.

۳- سەرەرای مژوێلبوونا جەرجیس ب کاری خوی پاریزەریی فە، دویفچوون و خواندن و وەرگیرانا پەرتووکیی مژوووی و وێژەیی و زانست و یاسایی ژێ بەشەکی گرنگ بوون د ژيانا ویدا، ژبلی نفیسین و گۆتار و فەکولینین وی د رۆژنامە و گۆفاریی عێراقیدا هاتینە بە لافکر، بوویە سەرنفیسەری هەرسێ رۆژنامەیی وێژەیی (الروافد و صدی الروافد و الرائد) یی باژیری مووسل ل عێراقی هاتینە وەشاندن.

۴- ئەو رۆژنامەیی جەرجیس سەرپەرشیا وان دکر، رۆژنامەیی وێژەیی بوون، لێ گرنگیەکا باش دایە بە لافکرنا گلە و گازندەییی هاوالتیان و تا راددەپەکی بەرپرسیی حکوومەتی نە چارکینە لدویف داخواریی خەلکی بچن، لەورا جەرجیس هەردەم وەک رۆژنامە فانهکی نەراوہستیایی بوو د چاڤی دەستەلاتیدا.

۵- دیسان جەرجیس گرنکی ب گۆتاریی رەخنەیی دژی دەستەلاتی داینە، ب تاییەتی د رۆژنامەیا (الرائد) دا، کو ببوو چەپەرەکی ئوبوزسیونی، لەورا جەرجیس باجا ڤی چەندی دایە و رۆژنامەیا وی هاتیە گرتن، چونکە ژ سیاسەتا رۆژنامەیی یا وێژەیی لادایە.

پەراویز

۱ چاڤپیکەفتن دگەل محمد توفیق نعمان توفیق الفخري ل ۲۰۲۲/۳/۳۰: ل سالا ۱۹۴۴ ل باژیری مووسل ژدایک بوویە، هەڤالی جەرجیس بوو ل گەرەکا شیفال باژیری مووسل هەر ل زاروکانیا خۆ هەتا دووماهیکا سالا ۱۹۵۹، ل سالا ۱۹۶۴-۱۹۶۵ دەرچووین کولیژا کارگریا گشتییە ل زانکویا بەغداد، و ل سالا ۱۹۸۲ وەک فەرمانبەر ل کومپانیا (التأمين الوطنية) ل مووسل خانەنشین بوویە، و ژبەر تیکفەدانا وی د نفیسین و فەکولینین مژوووی دا، دبیتە ئەندام دەستەیا مەلبەندی فەکولینین زانکویا مووسل، و ب دەهان گۆتار ل رۆژنامە و گۆفاریی عێراقیدا بە لاف کرینە، نووکه ئاکنجی یی باژیری مووسلە.

۲ چاڤپیکەفتن دگەل موئەبەد تەیب ۲۸/۱۱/۲۰۲۱ دھوک: نفیسەر و هەلبەستفان کورد ل سالا ۱۹۵۷ ل دھوک ژدایک بوویە، ل سالا ۱۹۷۸ دبیتە قوتابی یی کولیژا یاسایا سیاسی ل زانکویا بەغداد، ل سالیی ۱۹۸۳-۱۹۹۶ ل وەلاتی سویدی ئاکنجی

بوو، دوستانەکی زور ئێزکی جەرگیس فەتحوڵلای بوو هەر ل ساڵا ١٩٨٨ تا کو نافهاتی ژيانا خو ژدهستدای، ل ساڵا ٢٠١٠ دبیتە ئەندامی چقاتا نوونەرین عیراقی، ئێزکی نەه بەرەمەین هەلبەستقنان هەنە، نووکه رێقەبەر ئێ دەزگەهێ سپیریز یێ چاپ و وهشانیه و ئاکنجی یێ باژیرئ دھوکێه. (تەیب، ٢٨ چریا دووی ٢٠٢٢؛ رادیو سوا www.Radiosawa.com).

٣ چاڤیکەفتنا ئەلکترونی دگەل خەلیل عەبدولعەزیز ل ٢٠/١/٢٠٢٢: ل ساڵا ١٩٣٠ ل باژیرئ مووسل ژدایک بوو، کادرەکی چالاک بوو دناڤ پارتا شیوعی یا عیراقیدا، پستی شورەشا ١٤ تیرمەها ١٩٥٨ دبیتە بەرپرستی ئیکەتیا قوتابیێن گشتی ل مووسل، ل ساڵا ١٩٥٩ پشکداربوو دژی بزافا شەوافی و دەپتە دەستەسەرکرن دگەل جەرگیس ژلایێن کودەتایێن شەوافی فە، دوستانەکی ئێزکی جەرگیس بوو و هەردەم سەرەدانا وی کرێه تا جەرگیس ژيانا خو ژدهستدای، باوەرنامەیا ماستەر و دکتورایێن ب پسرپووریا راگەهاندن ل موسکو بدەستفە ئینایه، فەکولەرەکی هەری کەقنە دپەیمانگەها رۆژەلاتناسی یا ئەکادیمیایی زانستێن سوڤیەتدا، نووکه ئاکنجی یێ وهلاتی سوڤدییه. (الحوار المتمدن، www.ahewar.org).

٤ هەژی گۆتئییه رۆژنامەیا (الحقیقە/ راستی) ژ ٢٤ ژمارەیان پیکدەهیت، کو ب هەولێن عەبدولفەتاح عەلی بوتانی شیاپه ژبلی ژمارەیی (٢٢ و ٢٣)، هەموو ژمارەیی دیتەر کوم بکەت و پەرتووکهکی بنافن (جریده الحقیقە- راستی اول جریده عربیة کوردیة فی مدینة الموصل) بەلاف بکەت. بو پتر پیزانینان بنیره: (بوتانی، ١٩٩٨، ١٧-٢٧).

٥ چاڤیکەفتن دگەل مەحموود عوسمان، ١٠/١٢/٢٠٢١: سیاسەتمەدارەکی کوردی عیراقییه، ل ساڵا ١٩٣٨ ل سلیمانی یێ ژدایک بوو، کولێژا پزیشکی ل زانکویا بەغداد ب دووماهیک ئینایه، ل ساڵا ١٩٦٢ دبیتە ئەندامی پارتی دیموکراتی کوردستان، ل ساڵا ١٩٦٩ سەرۆکی دانوستاندکارێن شورەشا کوردی بوو، کو دەرئەنجامی وئ ریککەفتنامەیا ١١ نادارا ١٩٧٠ بوو، ل ساڵا ١٩٨١ دبیتە سەرۆکی پارتا سوشیالیستا دیموکراتی کوردستان، و ل ساڵا ١٩٩٢ دەست ژکارکیشانا خو ژ پارتا نافیری رادگەهینیت، و دبیتە سیاسەتمەدارەکی بێ لایەن، ل ساڵا ٢٠٠٣ دبیتە ئەندامی چقاتا حوکمی ل عیراق، ل ساڵا ٢٠١٤ خانەنشین بیت، نووکه ئاکنجی هەولێرئییه.

- ٦ چاڤپیکەفتنا ئەلیکترونی دگەل نەبیل مەتی ل ٢٠٢٢/٢/٢: ل سالا ١٩٥٢ ژ بنەمالەکا کریستیانی ژدایک بوویە، هەر ل سالیڻ حەفتیاندا، بوویە ئەندام دناڤ ریکخستیڻ پارتی دیموکراتی کوردستاندا، ل سالیڻ ١٩٧٧-١٩٧٨ دەرچووڻ پەیمانگەها هونەرڻ جوانە ل بەغداد، و ل سالا ١٩٨٤ ل وەلاتئ سوید ئاکنجی بوویە، و هەر ل سالیڻ حەفتیاندا هەتا جەرجیس گیانئ خو ژدەستدای هەفاله کئ نێزیکى وی بوو، و نووکه ئاکنجیئ وەلاتئ سویدە و ئەندامئ لقا چوار یا پارتی دیموکراتی کوردستانە.
- ٧ چاڤپیکەفتن دگەل عەبدولفەتاح عەلی بوتانی ل ٢٠٢٢/١/١٩: ل سالا ١٩٥٠ ژدایک بوویە، ل سالا ١٩٧٢ باوەرنامەیا بەکالوریوسئ ب پلەیا ئیکئ ل زانکویا مووسل بدەستفەئینایە، ل سالا ١٩٧٣ باوەرنامەیا دبلوما بالا ل زانکویا بەغداد بدەستفەئینایە، ل سالا ١٩٩٠ باوەرنامەیا ماستەرئ ل زانکویا مووسل وەرگرتیە، و ل سالا ١٩٩٥ ل هەمان زانکو باوەرنامەیا دکتورایئ بدەستفەئینایە، ل سالیڻ ١٩٩٦-٢٠٠٢ راگرئ کولێژا ئادابئ ل زانکویا دھوکئ بوو، ب دەهان بەرھەم و گوتار بەلاڤکرینە، نووکه سەرۆکئ ئەکادیمیای کوردییە ل هەرئما کوردستانا عیراقئ.
- ٨ بۆ پتر پێزانین و دیتنا سەرگۆتارڻ جەرجیس فەتحوڵلای لژئ ناڤئ (قلم التحریر) د رۆژنامەیا (الروافد) دا بزڤرە: هەموو سەرگۆتارڻ رۆژنامەیی، هەر ژ ژمارە (١) ل ٢٤ گولانا سالا ١٩٤٩، هەتا دووماھیک ژمارە (١٣) ل تەباخا هەمان سال.
- ٩ بۆ پتر پێزانین و دیتنا بابەت و فەکولینڻ جەرجیس فەتحوڵلای د رۆژنامەیا (الروافد) دا بنێرە (الروافد، ١٤-٢١-٢٨ حیزران، ٥-١٢-١٩-٢٦ تموز، ٩-١٦ آب ١٩٤٩).
- ١٠ ل سالا ١٩٤٩ رۆژنامەیا (الجداول) ژلایڻ (مەتی ئیسحاق) فە ل باژیرئ مووسل هاتیە بەلاڤکرن (محمود، ١٩٧١، ٢٩)، و ئیکەم ژمارە بناڤئ (٣-١٣) ل ٣٠ تەباخا سالا ١٩٤٩ هاتە دەرئیخستن. بۆ پتر پێزانین و دیتنا ژمارەییڻ رۆژنامەیا (الجداول) ئەوئین ب شیوہیڻ قەرەبوکرنا رۆژنامەیا (الروافد) هاتیئە نڤیسین بنێرە: (الجداول، ٣٠ آب ١٩٤٩؛ الجداول ٢٥ نیسان ١٩٥٠).
- ١١ بۆ پتر پێزانین و دیتنا هەلبەستڻ عەرەبی و کوردی د رۆژنامەیا (صدی الروافد) دا بزڤرە: (صدی الروافد، ٢٩ نیسان-١٣ آيار-٢٢ حیزران-١ تموز-٢، ٢٦ آب-٣٠ أيلول-٢٥ تشرين الأول ١٩٥٢؛ صدی الروافد، ١٥، ٢٢ کانون الاول ١٩٥٣).

التوجیه والاذاعة- رێفەبەری گشتی یێ ئاراستە کرنی و ئیزگەیی) ل حکوومەتا شورەشی، ل سالا (۱۹۶۶- ۱۹۶۷) دبیتە وهزیری ئیگکرتنی (وزیراً للوحدة)، و ل سالا ۱۹۶۹ خانەنشین دبیت، و ل سالا ۲۰۰۰ ژیاناً خو ژدەستدایە (الطالب، ۲۰۰۸، ۴۱۰).
۱۷ بۆ پتر پۆزانین و بینینا سەرگۆتار و گۆتار و بابەتین (غەری ئەلحاج ئەحمەد)، بنۆره رۆژنامەیا (الرائد)، هەر ژ ژماره (۱) ل ۱۷ گولانا ۱۹۵۸، هەتا ژماره (۱۰) ل ۱۹ تیرمهها هەمان سال: (الرائد، ۱۷ آيار ۱۹۵۸؛ الرائد، ۱۹ تموز ۱۹۵۸).
۱۸ هەژی گۆتینیە (وائل علي أحمد النحاس) پشتیپراستکرننا خو نەدانایە سەر ژمارهیا رۆژنامەیا (الرائد)، بەلکو پشتیپراستکرننا خو دانایە سەر بەلگەنامەیان.

لیستەیا ژێدەران:

بەلگەنامە:

1- NBR 348/3 FCO 8/3247, Leter from SMJ Lamport to HMA, 16 August 1979

چاپین حکوومی:

- ۱- إبراهيم، زاهدة (۱۹۷۶)، كشاف بالجرائد و المجلات العراقية، مراجعة: عبدالحميد العلوي، من منشورات وزارة الاعلام بالجمهورية العراقية، بغداد.
- ۲- وزارة الاعلام، مديرية الاعلام العامة (۱۹۷۲)، دليل الصحافة العراقية، دار الحرية للطباعة، بغداد.

نامەیین ئەکادیمی:

- ۱- النحاس، وائل علي أحمد (۱۹۸۸)، تاريخ الصحافة العراقية ۱۹۵۸-۱۹۶۳. رسالة دكتوراه مقدمة الى كلية الاداب، جامعة الموصل.

بیرهاتنن کەسوکى ب زمانن کوردی:

- ۱- هرمز، يونان (۲۰۱۳)، أيامي في ثورة كوردستان، مطبعة هاوار، دهوك.

بیرهاتنن کەسوکى ب زمانن عەرەبی:

- ۲- شريف، عصام عزيز (۲۰۱۰)، مذكرات عزيز شريف، د.م.

چاڤپیکەفتن:

- ۱- چاڤپیکەفتنا ئەلکیترونی دگەل خەلیل عەبدولعەزیز ل ۲۰/ ۱/ ۲۰۲۲ سوید.

- ٢- چافپیکەفتن دگەل عەبدولفەتاح یەحیا بوتانی ل ٢٠٢٢/١/١٩ دھوک.
 - ٣- چافپیکەفتن دگەل محمد توفیق نعمان توفیق الفخري ل ٢٠٢٢/٣/٣٠ مووسل.
 - ٤- چافپیکەفتن دگەل موئەید تەیب ٢٠٢١/١١/٢٨ دھوک.
 - ٥- چافپیکەفتن دگەل مەحمود عوسمان، ٢٠٢١/١٠/١٢ ھەولێر.
 - ٦- چافپیکەفتن ئەلیکترونی دگەل نەبیل مەتی ل ٢٠٢٢/٢/٢ سوئید.
- پەرتووکیڤ ب زمانێ کوردی:
- ١- شاوھیس، رزگار نوری (١٩٩٨)، رزگاری ثم خەبات لسان حال الحزب الديقراطي الكوردستاني نضال مشرف لأكثر من نصف قرن عرض تاريخي ١٩٤٦-١٩٩٨، مطبعة التربية، أربيل.
 - ٢- عەزیز، حوسین محەمەد (٢٠٠٢)، پینچ کاتژمێر لە گەل برايم ئەحمەد دا، چ ٣، سولەیمانی.
 - ٣- فەتحوولای، جەرگیس (٢٠٠٩)، وریابوونەوہی کورد میژووینیکی سیاسی ١٩٠٠-١٩٢٥، وەرگێڕان: حەسەن جاف، بەرگی ١، چاپخانە ی خانی، دھوک.
- پەرتووکیڤ ب زمانێ عەرەبی:
- ١- أدامسن، ديفيد (الحرب الكردية وأنشقاق ١٩٦٤)، ترجمة وتعليق: جرجيس فتح الله، دار آراس للطباعة والنشر، أربيل.
 - ٢- آل زكريا، معن عبدالقادر (٢٠١٦)، تاريخ لواء الموصل في وثائق الصحافة العراقية، دار الزمان، دمشق.
 - ٣- البيضاوي، جواد كاظم (٢٠١٢)، التاريخ والمؤرخون الكرد، بيروت.
 - ٤- البوتاني، عبدالفتاح علي (٢٠٠٣)، الحياة الحزبية في الموصل ١٩٢٦-١٩٥٨، مطبعة وزارة التربية، أربيل.
 - ٥- ----- (٢٠٢٠) من أرشيف جمهورية العراق الأولى: حوادث الموصل وكركوك وتداعياتها ٨ آذار ١٩٥٩-١٤ تموز ١٩٥٩، أربيل.
 - ٦- البارزاني، مسعود (٢٠٠٢)، البارزاني والحركة التحررية الكردية - ثورة أيلول ١٩٦١-١٩٧٥، ط ١، ج ٣، أربيل.
 - ٧- الحسني، عبدالرزاق. (١٩٧٥)، تاريخ الوزارات العراقية في العهد الملكي، ج ٩، بغداد.

- ٨- ----- (٢٠٠٥)، تاريخ الوزارات العراقية في العهد الجمهوري ١٩٥٨-١٩٦٨، تنقيح:
العاني والحربي، نوري عبد الحميد و علاء جاسم، ج ١، ط ٢، بغداد.
- ٩- رميض، صباح مهدي (١٩٧٦)، صحافة العهد الملكي مصدر لدراسة تاريخ العراق المعاصر، مؤسسة مصر مرتضى للكتاب العراقي، بيروت.
- ١٠- طالباني، جلال (١٩٧٠)، كردستان والحركة القومية الكردية، بغداد.
- ١١- فتح الله، جرجيس (١٩٩٤)، آراء محظورة في شؤون عراقية معاصرة، دار الشمس للطباعة والنشر، ستوكهولم.
- ١٢- فتح الله، جرجيس (٢٠١٢)، رجال و وقائع في الميزان، دار ثاراس للطباعة والنشر، أربيل.
- ١٣- فتح الله، جرجيس (٢٠١٤)، العراق في عهد قاسم آراء و خواطر ١٩٥٨-١٩٨٨، ج ٢، دار نيز للطباعة والنشر، أربيل.
- ١٤- ليش، ديفيد (٢٠٠٥)، الشرق الأوسط والولايات المتحدة، ترجمة: أحمد محمود، القاهرة.
- ١٥- المحامي، جرجيس فتح الله (١٩٩٠)، أسقاط النظام لا يكون بهذا، ط ٣، دار آزاد، ستوكهولم.
- ١٦- محمود، عصام محمد (١٩٧١)، مطبوعات الموصل منذ سنة ١٨٦١-١٩٧٠، مراجعة وتقديم: عبد الحليم اللاوند، المكتبة الوطنية، الموصل.
- گؤفارين ب زمانى كوردى:
- ١- حاجى، فه رهاد (٢٠٠٨)، ماموستا جرجيس فتح الله، گؤفارا هيزل، ژماره (٩)، زاخو.
- گؤفارين ب زمانى عه ره بي:
- ١- حسن، حمه سعيد (١٩٩١)، لقاء مع جرجيس فتح الله، مجلة خرمانه (البيدر)، ژماره (٩)، السويد.
- ٢- مجلة حويودو (١٩٩٨)، جرجيس فتح الله... الشخصية العلمية الآشورية، مجلة حويودو، العدد (٢٤٦)، السويد.
- ٣- النحاس، وائل علي أحمد (٢٠١٤)، الصحافة الادبية في الموصل ١٩٣٢-١٩٥٨، مجلة ابحاث كلية التربية الاساسية، مجلد ١٣، ع ١، الموصل.

رۆژنامە:

جريدة الروافد (ع ١، ٢٤ أيار ١٩٤٩)، (ع ٢، ٣١ أيار ١٩٤٩)، (ع ٣، ٧ حزيران ١٩٤٩)، (ع ٤، ١٤ حزيران ١٩٤٩)، (ع ٥، ٢١ حزيران ١٩٤٩)، (ع ٦، ٢٨ حزيران ١٩٤٩)، (ع ٧، ٥ تموز ١٩٤٩)، (ع ٨، ١٢ تموز ١٩٤٩)، (ع ٩، ١٩ تموز ١٩٤٩)، (ع ١٣، ١٦ آب ١٩٤٩).
جريدة صدى الروافد (ع ١، ٢٤ تموز ١٩٥١)، (ع ٢١، ١١ كانون الاول ١٩٥١)، (ع ٢٢، كانون الثاني ١٩٥٢)، (ع ٢٤، ١ كانون الثاني ١٩٥٢)، (ع ٣٠، ١٩ شباط ١٩٥٢)، (ع ٣٤، ١٨ آذار ١٩٥٢)، (ع ٣٨، ٢٠ نيسان ١٩٥٢)، (ع ٤٧، ١ تموز ١٩٥٢)، (ع ٥٠، ١٢ آب ١٩٥٣)، (ع ٥٢، ٢٦ آب ١٩٥٣)، (ع ٥٧، ٣٠ أيلول ١٩٥٣)، (ع ٦٠، ٤ تشرين الثاني ١٩٥٢)، (ع ٦٥، ٢٥ تشرين الثاني ١٩٥٣)، (ع ٨٧، ٢٩ نيسان ١٩٥٣)، (ع ٨٩، ١٣ أيار ١٩٥٣)، (ع ٩٥، ٢٣ حزيران ١٩٥٣)، (ع ٩٩، ٢١ تموز ١٩٥٣)، (ع ١٠٨، ٢٢ أيلول ١٩٥٣)، (ع ١٠٩، ٢٩ أيلول ١٩٥٣)، (ع ١١٨، ١٠ كانون الاول ١٩٥٣)، (ع ١١٩، ٨ كانون الاول ١٩٥٣)، (ع ١٢٠، ١٥ كانون الاول ١٩٥٣)، (ع ١٢١، ٢٢ كانون الاول ١٩٥٣)، (ع ١٥١، ٣ آب ١٩٥٤).

جريدة الوقائع العراقية، ع ٣٥١٠، ١٦ تشرين الثاني ١٩٥٤

جريدة الرائد (ع ١، ١٧ أيار ١٩٥٨)، (ع ٢، ٢٤ أيار ١٩٥٨)، (ع ٧، ٢٨ حزيران ١٩٥٨)، (ع ٨، ٦ تموز ١٩٥٨)، (ع ٩، ١٢ تموز ١٩٥٨)، (ع ١٠، ١٩ تموز ١٩٥٨)، (ع ١٣، ٢ آب ١٩٥٨).

جريدة الحقيقة/راستي، ع ١، ١٧ أيار ١٩٥٩.

جريدة النهار البيروتية، ع ١١٨٢٧، ١٩ تموز ١٩٧٣.

جريدة خهبات، ع ٩٣٥، ٣٠ تموز ١٩٩٩.

جريدة التأخي، ع ٤٨١٥، ٢٦ تموز ٢٠٠٦.

جريدة الصوت الآخر، ع ١٠٦، ٢٦ تموز ٢٠٠٦.

فهرهنگ:

فهرهنگین ب زمانن کوردی:

۱- پارتی دیموکراتی کوردستان، دهسته ی ئینسکلۆپیدیای. (۲۰۲۱) میژووی پارتی دیموکراتی کوردستان- کۆنگره و کۆنفرانس- پڕۆگرام و پهیرهوی ناوخوا، چاپخانه ی روژمه لات، ههولیر.

۲- کهندی، عهلی (۲۰۰۹)، ئینسکلۆپیدیای میژوونامه، ههولیر.

فه رهه نگین ب زمانئ عه ره بی:

۱- بطی، فائق (۲۰۱۰)، الموسوعة الصحفية العراقية، دار المدى للثقافة والنشر، دمشق.

۲- بطی، فائق (۲۰۱۳)، موسوعة الصحافة السريانية في العراق تاريخ و شخصيات، أربيل.

۳- الزبيدي، حسن لطيف كاظم (۲۰۰۷)، موسوعة الاحزاب العراقية، مؤسسة العارف للمطبوعات، بيروت.

۴- الطالب، عمر محمد (۲۰۰۸)، موسوعة أعلام الموصل في القرن العشرين، مركز دراسات الموصل، الموصل.

سایتین نه نته رنیتئ:

جرجیس فتح الله المحامي، مدونة الدكتور أبراهيم العلاف، ۵ آب ۲۰۱۴، المقال المتاح على موقع:

www.allafblogspot.com

رحيل جرجيس فتح الله المحامي.. مثقف موصلبي وسياسي عراقي متنوع الانتماءات...

تشظيات الرعب من المقصلة العراقية، دكتور سيار الجميل، ۷ / ۸ / ۲۰۰۶، المقال

المتاح على موقع:

www.sayyaraJamil.com

الملخص

دور جرجيس فتح الله في إدارة الصحافة العراقية

۱۹۵۸-۱۹۴۹

أدى جرجيس فتح الله دورا مؤثرا وفعالا في إدارة الصحافة العراقية والكوردية، إذ انه عمل فيها خلال نصف قرن، ولعب دورا بارزا بأعتبره مثقف ليبرالي وصحافي تقدمي من خلال كتاباته ومقالاته وافتتاحياته في الصحافة، محاولا إحداث تغييرات فكرية جذرية في فكر المجتمع العراقي و واقعه، وحاول نقل صورة للقارىء العراقي عن

حقوق الانسان وحرية، وكان جريئا وصريحا في طرح افكاره عن واقع العراق السياسي ولم يكن يجمال الحكومات العراقية، إذ أنه حاول دوما مساندة تطبيق الديمقراطية في العراق، ولم يكثرث لسهام النقد الموجهة اليه من الحكومة، كونه كان يؤمن بمبادئ حقوق الانسان والنظام الديمقراطي.

كان لجرجيس فتح الله دورا كبيرا في إدارة ثلاثة صحف عراقية (الروافد، صدى الروافد، الرائد)، و كانت صحف أدبية تصدر في مدينة الموصل، واختصت مقالات وكتابات جرجيس فتح الله في هذه الصحف بالجانب التاريخي، السياسي، الاجتماعي، الثقافي والقانوني، على الرغم من ان المحورين التاريخي والسياسي كان الغالب في كتاباته.

الكلمات الدالة: جرجيس فتح الله، الصحافة، الروافد، صدى الروافد، الرائد.

ABSTRACT:

The role of Jarjis Fat-hullah in the Management of the Iraqis press 1949-1958

Jarjis Fathallah played an influential and effective role in managing the Iraqi and Kurdish press, as he worked in it for half a century, and played a prominent role as a liberal intellectual and a progressive journalist through his writings, articles and editorials in the press, trying to bring about radical intellectual changes in the thought and reality of Iraqi society. He conveyed to the Iraqi reader a picture of human rights and freedom that was attained in the

European continent. Zarzis Fathallah was bold and frank in presenting his ideas about the political reality of Iraq and did not compliment the Iraqi governments, as he always tried to support the implementation of democracy in Iraq, and he did not care about the arrows of criticism directed at him from the government, as he believed in the principles of human rights and the democratic system.

Jarjis Fathallah had a major role in managing three Iraqi newspapers (Al Rawafed, Sada Al Rawafed, and Al Raed), which were literary newspapers printed in the city of Mosul. That the historical and political axes were predominant in his writings in these newspapers mentioned above.

Key terms: Jarjis Fathallah, Journalism, Al Rawafed, Sada Al Rawafed, and Al Raed.